

LETO
3JESENICE-
FUŽINE

TOVARNIŠKI

VESTNIK

KRAJSKE
INDUSTRIJSKE
DRUŽBE

Poučni izlet kovinarjev v Celje

Sodelavci valjaren Javornika II so si ogledali tvornico Westen d. d. v Celju in dobili vpogled v nadaljnjo uporabo in obdelavo pločevine. Težnja za dobrim materialom

Obrat Javornik II je svoj letošnji obratni izlet organiziral v cilju upoznavanja uporabe in obdelave vsch vrst pločevine, ki jo ta obrat proizvaja. Poznan je bil proces izdelovanja pločevine od bram in platin tje do pakovanja in tovorov, izlet v tvornico Westen d. d. pa je pokazal procese nadaljnje obdelave pločevine v uporabne predmete za trgovino, gospodarstva in gospodinjstva za velik del javorški produkcije. Zanimiva in poučna je bila tudi razlaga in ponazoritev napak v materialu. Vsaka pogreška, ki nastane v materialu pri proizvodnji, se pokaže pri nadaljnji obdelavi in veliko dela je vrženega stran, material pa roma nazaj v staro železje, ne da bi izvršil svojo »poslovno dobo« v uporabi. Tu so imeli kovinarji priliko videti pomen kvalitetnega dela in

kvalitetnih proizvodov, ki bodo edini ustvarjali bodočnost našim železarnam. Material, ki je slab, pa naj bo od tega ali onega naslova, izgubi odjemalce, material, ki je dober, pa naj bo zopet od katerega koli naslova bo imel odjemalce in trg in bodočnost. Napaka v materialu se nikoli ne skrije, nego jo odkrije nadaljnja uporaba, jo zavrže in obsodi in pomeni izgubo v proizvodnji. Izlet sam na sebi je bil poučnega značaja na splošno. Izletniki so si ogledali izdelovanje posode v tvornici Westen d. d. ne kot mimohod ljudi, ki se čudijo, nego kot strokovnjaki železarske stroke iz prvih procesov. Res ni nadaljnje delo tako grobo, kot je delo v težki železarski industriji, toda je fino in natančno v dotiku s konzumentom in z njegovo kritiko ali pohvalo.

Poleg čiste železarske stroke so si javorški kovinarji ogledali še zgodovinsko Celje in zadihali štajersko ozračje — po besedah pesmi: »pridi Gorenjec z mrzle planine...« Celje — prestolnica nekdanjih Celjskih grofov, katerih zadnji je bil ubit leta 1456. v Beogradu, je tudi sicer zanimiva. Celjski grad je sicer visoko gori, da ga je v vročini, ki je vladala ta dan v Celju, teže obiskati, toda spomni se ga vsak in s tem zgodovine teh oblastnikov. O Celjskih grofih je poznano, da so imeli zveze z mnogimi kraljestvi, kjer so bile poročene hčerke in sestre Celjanov kot kraljice po kontinentu. Herman Celjski je imel za ženo hčerko bosanskega kralja, zopet druga hčerka Ana je bila poročena s poljskim kraljem, ena žena madžarskega kralja, dalje poročne zveze s srbskim despotom Brankovićem, s hrvaškimi mogočnimi Frankopani. Celjani so smeli kovati svoj denar. Med Habsburžani in Celjskimi grofi je bilo domenjeno, da bodo eden za drugim podedovali posest če kateri rod izumre. Izumrli so Celjani in njihove ogromne posesti po Jugoslaviji so prišle v roke Habsburžanom.

Celje samo na sebi je lično mesto v srcu Slovenije z rodovitnim in bogatim zaledjem polj in dolin. Kulturno in prosvetno se razvija živahno in poznane so

mnoge take prireditve (razstave, kulturni tedni). Tu deluje sedaj tudi Mohorjeva družba, ki je dala Slovencem do sedaj največ knjig in katere književne izdaje so dosegale stotisoče ter dosegle vsako zakotno vas in skoro vsako pastirsko hišo v planinah.

Organizacija izleta je bila resnično odlična in popolna. Tudi potek izleta brez vsakih neprilik. Kjer nastopi jeseniški kovinar, tam nastopa izobražen človek in naj nam nihče ne zamere, če smo na to ponosni. Male izjeme prijateljev alkohola tega ne spremenijo.

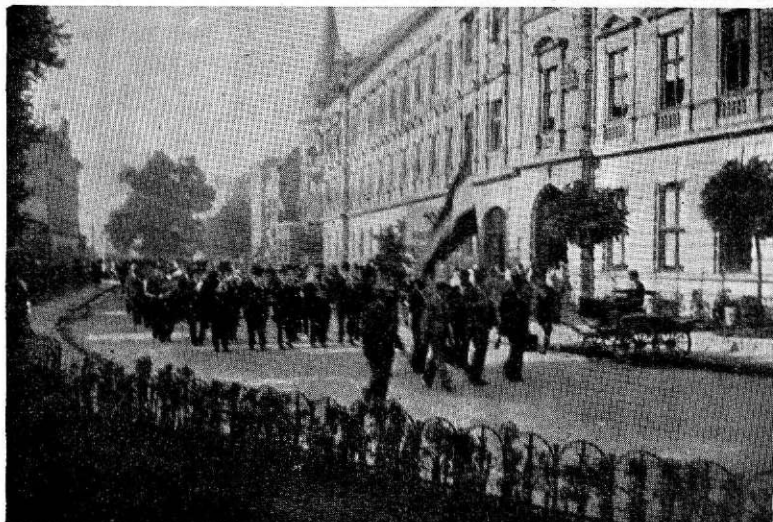
Izleta se je udeležilo 350 sodelavcev in svojcev — večinoma sami kovinarji (kovinarskih žen le 30). Od posad obrata računano 81 %, kar pomeni, da je bila udeležba razveseljiva in velika vključ dajavi izletne prireditve. Bil je poučni izlet. Izletniki so imeli posebni vlak, ki je odpeljal z Jesenic ob 4. uri zjutraj in se ustavljal na prvih postajah visoke Gorenjske, kjer so vstopali udeleženci — potem pa je vozil kot brzi vlak s postanki v Ljubljani in v Zidanem mostu. Lokomotiva in vagoni so bili okrašeni z zelenjem, z napisi in z državnimi zastavami. Tako nastopa naše delovno ljudstvo, ki živi na mejah domovine.

„...da kip njegov bi Vam podal raztresene sem ude zbral...“

Naše uredništvo je sprejelo toliko zgodovinskih zapiskov in zanimivih zgodovinskih slik ter ustmenih sporočil, da bi »Tovarniški vestnik« moral iziti kot knjiga, če bi hoteli v eni številki prinesiti vso to snov kronike. Zato smo se morali odločiti, da nameravamo jubilejno številko preložimo na leto jubileja, ki ga bo praznovala tudi tvornica kot 75-letnico ustanovitve. Prav tako je raziskavanje pokazalo, da je o zgodovini naše železarne še veliko neobjavljenih podatkov, ki jih bo treba zbirati v popolno kroniko. Zbrano snov bomo priobčevali od številke do številke, da bomo imeli za jubilejno leto 1944. zbrane vse zanimivosti. Že sedaj pa se vidi, da je gorenjsko železarstvo temeljito raslo in se uveljavljalo radi kvalitete, upravljano od dobrih gospodarjev. Kvaliteta izdelkov, rod izvežbanih kovinarjev, dobri gospodarstveniki, dobri tehniki in potrebno sožitje v delovni vzajemnosti in v vsem okraju, so strebri naše bodočnosti.

Z izleta Javornika II.: Z gorenjskim zelenjem in z državnimi zastavami okrašena lokomotiva posebnega vlaka, ki je vozil izletnike

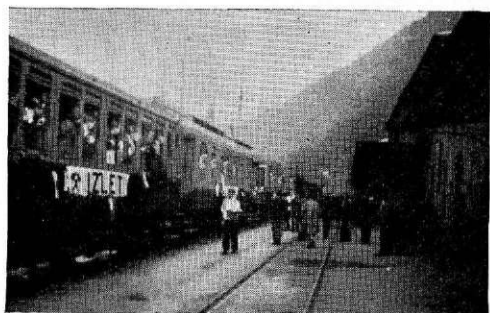

Z izleta Javornika II.: Sprevod jeseniških kovinarjev po ulicah celjskega mesta. Na čelu državna zastava in Krekova godba

Impozanten je bil prihod gorenjskih kovinarjev, impozanten in nepozaben, za udeležence kot za Celje in njegove prebivalce. Po prihodu vlaka ob 8. uri, so se kovinarji razvrstili v četverostope in formirali sprevod kakršnega naša mesta še niso videla. Videla so že parade in vse-mogoče, toda to je bil obisk delovnih ljudi k delovnim ljudem obisk delovne družine k delovni družini, namenjen izobrazbi. Na čelu spreveda so stopili kovinarji z veliko državno zastavo — tako prihajamo z Jesenic v Celje ne za parado, nego na poučno ekskurzijo. Za državno zastavo se je uvrstila Krekova godba za njo pa priljubljeni obratovodja in šef gospod inž. Semlak, ki je pokazal, da hoče za svoj obrat prirediti vedno prvi izlet. Z njim zastopniki ravnateljstva KID, inspekcije dela, gostje in dalje strumni četverostopi gorenjskih kovinarjev, njihovih žena in prijateljev. Ko so kovinarji zbudili Celje s tem impozantnim nastopom in ga pognali na ulice in okna, so imeli priliko videti najlepšo dobrodošlico. Brez vsake prijave in najavljenja in organizacije so bili pristrčno sprejeti in pozdravljeni od prebivalstva. Na vsej poti so Celjani — civilisti in vojaki — pozdravljali državno zastavo.

Na prostoru pred tvornico Westen jih je pozdravil gosp. inž. Maks Westen in jim spregovoril pristrčno dobrodošlico. Izletniki so mu izročili sliko valjaren na Javorniku, vso ovenčano s planinkami in rododendrom. Dodelil je izletnikom vodnike, ki so jim razkazali tvornico. Vodstvo ogleda je prevzel inž. Greiner. Od tvornice so dobili za spomin lončke z napisi za izletni dan.

Po ogledu tvornice je bilo izletnikom prirejeno kosilo v raznih gostinskih obratih v Celju. Popoldne so imeli izletniki čas za ogled celjskih zanimivosti.

Z izleta Javornika II.: Prihod izletniškega vlaka v Zidani most

Z izleta Javornika II.: G. ing. Maks Westen pozdravlja gorenjske kovinarje pred tvornico v Celju

račnice za slovo lepemu dnevu in Celju. Tik pred odhodom je prišel na kolodvor tudi gospod predsednik A. Westen in sporočil izletnikom, da jim je v Zidanem mostu naročil malo okrepčilo za na pot.

Ves čas potovanja in izleta so sodelovali pevci in kitaristi, ki so lepšali dan. Posebnega priznanja je bila deležna konservatoristka in talentirana pevka gđ. Gerdejeva iz poznane muzikalične družine Gerdejev na Javorniku. Izlet je potekel v resnično lepem razpoloženju, ki ga ne bodo udeleženci nikoli pozabili, prav tako tudi ne tisti, ki so videli nastop Javorničanov v Celju ali slišali njihovo petje in godbo na poti.

Izlet je potekel v zadovoljstvo in korist vsem in brez vsakega neprijetnega dogodka ter je obrat lahko ponosen na prireditev izleta.

★ ★ ★

VLADIMIR KAPUS:

ZLATO IN JEKLO

*Zlato se je zalesketalo
kot se leskeče rani žar,
zaklicalo med svoje brate:
»Jaz vsega sem sveta vladar!*

*Iz mene so kovane krone,
vladarsko žezlo — to sem jaz,
jaz vladam svetu in kraljujem,
a zame ne velja ukaz.*

*Jaz merim čas v zlatih urah
in v prstanih se lesketam
jaz vežem srečo, jo razdiram,
jaz kupim vse in vse prodam.*

*Za solze revnih se ne brigam.
Bogastvo, to je prava slast.
Čez kupe mrtvih mirno hodim,
Kaj briga me sveta propast!«*

*Iz družbe velikan izstopi...
Jeklenih mišic je junak.
Odsevajo oči mu modro,
odločen, prožen je korak.*

*Zveni mu glas kot pesem brona,
rezek in oster je ukaz,
beseda trda je in moška,
mladostno svež ima obraz.*

*»Kaj praviš, ti da si vladar?
Brez mene nimaš ti obstanka.
Kdo ti pomagal je na dan?
Še za obstoj moči ti manjka!*

*Jaz branim žezlo, krono zlato,
in v vojskah jeklo se bori,
od jekla zmaga je odvisna,
brez mene težko se živi.*

*Ti si oklep, a jaz sem duša.
Ko meri se bežeči čas
ti varaš le, ko se leskečeš,
resnično delo sem le jaz.*

*Ogromni stroji so iz jekla,
življenja brez železa ni.
Po revnih kočah in palačah
najmanjša moja služi hči.*

*Šivanka deklici ime je,
žebliček njen je mali brat
in plug iz moje je družine,
jaz oče sem sekir, lopat.*

*Ti varaš le, ko se leskečeš,
resnično delo — to sem jaz,
razum do zmage mi pomaga,
a tebe bo uničil čas!«*

Alojz Rizzoli, blagajnik KID:

Iz mojih spominov

Od paromlina do velike železarske podjetnosti

Alojz Rizzoli

Ko sem dovršil Mahrovo trgovsko šolo v Ljubljani z odličnim uspehom, sem dne 1. septembra 1886. nastopil mojo prvo službo v Trstu. Služboval sem pri dveh tvrdkah, ki sta se bavili s prekomorsko trgovino in trgovali z Orientom, Indijo, Vzhodno Afriko, s Kino na daljnem vzhodu, z Japonsko in s holandsko Indijo. Te službe so mi ustvarile širši pogled na svet, zato pozneje nikoli nisem mogel razumeti tistega napihovanja in ozkosrčnosti ožje politike ljudi, ki niso od sveta ničesar videli in so bili zaprti v ožjem obzorju razmer.

Dne 1. maja 1891. sem nastopil službo pri KID in sicer pri Parnem mlinu v Ljubljani, kjer je bilo takrat tudi ravnateljstvo Kranjske industrijske družbe. Parni mlin, ta ustanova uglednih Ljubljancev, je bil tisti temelj, iz katerega je bila leta 1869. ustanovljena KID.

Družbi so pripadale dalje fužine na Savi (prejšnji lastnik Ruard), dalje fužine na Javorniku z obratom v Radovni (prejšnji lastnik baron Zois), fužine in frišarce v Bohinjski Bistrici in na Pozabljenem (prejšnji lastnik Zois), fužine in pilarna v Tržiču (prejšnji lastnik knez Sulkowski, oziroma njegov nečak baron Dietrich). K temu so pripadali še ogromni kompleksi gozdnih posestev v Bohinju, na Komarči, na Pokljuki, na Možaklji, na Belci z žago, v Tržiču z žago in več nadaljnjih gozdnih parcel. Gozdovi v Bohinju so bili pozneje prodani verskemu skladu, gozdovi v Tržiču pa baronu Bornu. Družbi so pripadali dalje rudokopi Savske jame, rudniki na Begunjski z dragoceno manganovo rudno, od družbe je bila postavljena Fortunazaga v Gorjah, dalje žaga v »štengah« v Bohinjski Beli, kakor tudi vzpenjače na Jelovci in Komarči.

Na Komarči so pridobivali zlasti dragoceni les, ki so ga uporabljali za izdelavo godbenih instrumentov in so ga po-

šiljali v tvornice za instrumente v Nemčijo.

Kar je bilo pridobljenega lesa nad domačo porabo, so ga prevzemale tržaške firme. Veliko lesa pa so uporabili za kuhanje oglja za domače plavže.

Predsednik družbe je bil Josef Luckmann (brat našega ravnatelja Carla, lastnika banke L. C. Luckmann in predsednika Kranjske hranilnice v Ljubljani).

Kmalu nato je prevzel predsedstvo Hugo von Noot (stric našega generalnega ravnatelja in lastnik firme Vogen & Noot v Wartbergu). Med upravnimi svetniki so bili še Emerik Mayer od tvrdke J. C. Mayer v Ljubljani, Bamberg, od knjižarne Kleinmayer & Bamberg v Ljubljani ter pozneje baron Born.

Parni mlin je stal v bližini cerkve Srca Jezusovega v današnji Slomškovi ulici. Bila je to velika štirioglasta pritlična stavba z velikim dvoriščem. V sprednjem traktu na desni strani vhoda so bile pisarne, ki so obsegale tri prostore, na levi strani pa so bila velika skladišča. V zadnjem traktu so bile parne in mlinske naprave, v stranskih traktih pa skladišča za žito in moko ter prodajalna za drobno prodajo.

Kotel so kurili s šoto, katero so dobavljali kmetje z Ljubljanskega barja. Moko smo proizvajali iz najboljše ogrske pšenice. Ta moka je imela renome po vsej Kranjski. Prodajali so jo vsem trgovcem po Kranjski. Najboljšo moko »00« pa so izvažali tudi na Angleško, kjer smo imeli v Manchesteru svoje zastopstvo.

V »dampfmaln« — kakor so ta mlin nazivali Ljubljanci, so prihajale služkinje ljubljanskih družin tudi direktno po nakup moke. Med temi dekleti so bile prav lušne in lepe — prava očesna paša za nas mlade ljudi. Tudi gosp. Vilfan je rad poslal pogled nanje.

V uradih so bili takrat sledeči uradniki, odnosno ravnatelji: ravnatelj in soustanovitelj podjetja Carl Luckmann, deželni poslanec v Kranjskem deželnem zboru in železniški svetnik, prokurist in blagajnik Josip Vilfan (sedaj upokojenec v Ljubljani), prokurist in obratovodja mlina Friedrich Bürger (pozneje prokurist in blagajnik v Servoli, umrl v Genovi). Ves nakup pšenice je vodil izključno Bürger. Knjižgovo dja je bil Anton Bernhard (oče našega g. Berharda, umrl na Dunaju). Za to mesto sem se potegoval jaz, pa sem prišel nekaj dni prepozno. Korespondent je bil Tobija Scheidenberger, ki je umrl na Koroškem, kjer je po smrti svojega očeta izstopil iz podjetja in prevzel gostilno in pošto v Raiblu. Uradnik za socialno skrbstvo je bil Ascher (prej pri Ruardovih fužinah, umrl v Ljubljani). Deklica za vse pa je bila moja malenkost. Učil sem se kot praktikant, imel opravka s carinskimi manipulacijami ter izvrševal slovensko in nemško korespondenco.

V železarskem skladišču so se nahajali ostanki zgorele tvornice iz Boh. Bistrice (paličasto železo in dr.), dalje ostanki opuščene tvornice iz Tržiča (pile), katere smo malo po malo prodajali ljubljanskim železninarjem Ernstu Hamerschmidt in Carlu Kauscheggu (gotovo Kaušek) — Schneider & Verovšek.

Ker sem bil pri parnem mlinu zaposlen le 4 mesece in nisem imel prav nič opraviti z moko, ne morem o proizvodnji nič točnega poročati.

Denarja je takrat primanjkovalo (to je ostalo na splošno tudi do danes). Oskrba denarja je dajala takratnemu ravnatelju velike skrbi. Iskali so posojila. Kot izhod v sili z dovoljenjem oblasti tiskani lastni plačilni boni po 1 fl. in so cirkulirali po vsej Gorenjski. Trgovci so te bone sprejemali v plačilo; z njimi pa so zopet odplačevali blago pri družbi. Vkljub primanjkovanju denarja je družba vestno izvrševala svoje obveznosti.

S pristopom Vogel & Noota in pozneje barona Borna so se odprli novi denarni viri in denarne skrbi so bile odpravljene. V že nekoliko zastareli družbi je zavel svež duh moderne tehniške podjetnosti.

V letu 1889. so pričeli z gradnjo modernih obratov na Jesenicah. Gradnja se je vršila po zasnovi Trappena, ravnatelja tvornice v Duisburgu. Njegov sin Avgust Trappen je bil potem tudi imenovan za tehniškega ravnatelja novih postrojenj. Obstojal je še drugi načrt, katerega avtor je bil prejšnji tehn. ravnatelj vitez Pantz. Po tem načrtu bi tvornica stala v Hrenovci.

V poletju leta 1891. so začeli z obratovanjem v novih obratih.

To je pokrenilo tudi preselitev ravnateljstva iz Ljubljane na Jesenice. Na Jesenice so se preselili Vilfan, Bernhard in Scheidenberger, Ascher je kmalu na to umrl.

Carl Luckmann, soustanovitelj in gen. ravnatelj

Vitez Pantz, teh. ravnatelj KID

Ravnatelj C. Luckmann je bil zelo štedljiv. Da bi prihranil na prevozu, so morali tisti, ki so bili premeščeni lepo sami pobasati vse knjige in potrebščine pisarne in jih kot prtljago prenesti na Jesenice. Midva s prokuristom Bürgerjem sva ostala v Ljubljani — on kot šef in jaz kot njegov namestnik.

Meseca septembra sem šel na Jesenice tudi jaz in na moje mesto v Ljubljani je prišel Carl Klette (pozneje vladni svetnik pri ministrstvu na Dunaju — do zadnjih dogodkov).

Mlin je obratoval še nekaj časa, nakar je bil ustavljen. Bürger je šel za prokurista in blagajnika v Servolo, Klette pa na Jesenice. Mlin so podrl in na zemljišču so bile postavljene številne nove hiše. Od nekdanjega parnega mlina ni ostala na mestu nobena sled. Tako mine slava tega sveta!

Sedaj nekoliko o starih obratih. To moje poročilo ni mišljeno kot vezana zgodovina, nego pišem to, kar sem sam videl in slišal.

Rudokopi KID

V rudokopih pri Savskih jamah so kopali rudo jeklenca-siderit in so pridobivali belo in sivo surovo železo. V malih količinah so našli tam tudi svinčeno rudo z vsebino srebra. To rudo so pošiljali svinčarni v Litiji, kjer so izločili srebro.

Avg. Trappen, teh. ravnatelj KID

V Korlnovem rovu pri Savskih jamah se je dogodila 5. decembra 1882. leta večja nezgoda, ki jo je povzročila eksplozija jamskega plina. Bilo je 6 mrtvih. Rudniškega upravitelja so rešili z velikim trudom, a pri tem mu je izbilo vse zobe. Vsako leto so 4. decembra praznovali god zaščitnice rudarjev — sv. Barbare.

V rudokopih na Begunjski so kopali redko in dragoceno manganovo rudo, katera se je predelovala v zrcalovino in feromangan z 48 % mangana. Prelom zrcalovine je bleščal v krasnih kristalih, prelom feromangana pa je žarel v mavričnih barvah.

Dalje so bili rudokopi tudi na Bevšci poleg sedanje Valvazorjeve koče, ki je bila svojčas dom rudarjev. Kopali so rjavi železovec. Pri križu nad Valvazorjevo kočo so se zbirali rudarji k molitvi pred vsakim vstopom v rove. Ti rudokopi so bili opuščeni proti koncu leta 1880.

Šef rudokopov je bil upravitelj Fessel (prej pri Ruardovih — moj poznejši tast, umrl leta 1904. v Celovcu pokopan na Jesenicah). Njegov asistent je bil Spoljarič, za njim pa Franc Mente (ki je šel pozneje k grofu Henckel-Donnersmarcku v Wolfsberg, kjer živi v pokoju).

Plavžarski paznik pri Savskih jamah je bil Rabič, ki ima velike zasluge za gradnjo ceste Jesenice—Sv. Križ. Drevesa ob cesti je dal posaditi upravitelj Fessel. Na Begunjski sta bila rudarska nadpaznika Anton Regelj in Tušar. Na Bevšci je bil plavžarski paznik Villman. Regelj je napisal obsežno knjigo kot izpopolnitev in izvleček iz rudarskega »katekizma«.

Gozdarska uprava

Središnja gozdna uprava je bila na Javorniku. Šefi uprave so bili nadgozdar Leitner (njegova hčerka je bila znana lepota), potem inspektor Mallner (brat hotelirja Mallnerja na Bledu — sedaj Parkhotel); nazadnje do prodaje gozdnih posestev verskemu zakladu pa nadgozdar Ruprecht Sonns. V upravi so bili še nadgozdar Posch, adjunkt König, geometer Kren in nekaj časa geometer Fazan.

Pisarne gozdne uprave so bile v pritličju gradu na Javorniku. V prvem nadstropju je bilo stanovanje ravnatelja C. Luckmanna, v drugem nadstropju pa družine Mallner in Posch.

Podružnice so bile še na Jesenicah, katero je vodil gozdar Leban (v hiši, kjer stanuje sedaj ing. Rudesch), v Zgornjih Gorjah v sedanji gostilni Ažman, kjer je bil vodja Žak, dalje v Boh. Bistrici, kjer je podružnico vodil Goričnik in v Trziču pri žagi. Poleg tega so bili še drvarski mojstri, katerih imen se ne spominjam. Le starega Lukana (sedaj Trevn na Javorniku), katerega sem večkrat videl nakladati deske na javorniški postaji.

Fužine na Savi

Na Savi je bil plavž. Stal je poleg Ruardove graščine. Tu so topili rudo iz rudokopov pri Savskih jamah. Rudo so dovažali z vozovi, prav tako na Javorniku. Vozniki so bili kmetje od Sv. Križa, Kranjske gore, Dovjega, pa celo iz Lesc itd., ki so imeli s tem prevažanjem lepe postranske zasluge. Prav tako so dovažali v tako zvanih »kripah« v domačih

gozdovih pridobljeno oglje. Nekaj oglja so dobivali tudi po železnici iz okolice Škofje Loke iz posestev kneza Susersperga v Kočevju, iz Straže pri Toplicah in celo iz Prijedora ter iz različnih krajev Koroške.

Na bivšem Kranjskem so merili oglje po takozvanih »širgelnih«, na Koroškem po koroških vedrih = $\frac{1}{2}$ m³. Cena za te mere je bila 1 fl. Oglje iz Bosne so prodajali po teži. V knjigovodstvu se je vse obračunavalo v m³, tako, da je bilo to delo precej komplicirano.

Na Savi so bile še pudlovke in tegalna kladiva. Proizvajali so pudlano jeklo, ki so ga prodajali pod značko »sava«. Poleg tega je bila na Savi tudi mehanična delavnica, v kateri je bil »komendant« ključavničar Zaveljčina. Ta mož je bil nekaj posebnega in je smel prihajati v družbo in na prireditve uradnikov. Tam je bila še kovačnica za izdelovanje orodja, za izdelovanje osi ter drugih kovaških izdelkov. Največ so v kovačnici izdelovali

Gdč. Leitnerjeva, Jeseniška lepota

»rüge« — (Righen). Rüge so bile kovano ploščato železo, ki ni bilo zrezano na določene dolžine, nego v celih žilah položeno skupaj in v gotovem radiu upognjene na obeh koncih ter tako povezano. Te rüge so slovele kot izvrstni material, in so jih prodajali v Italijo.

Ravnatelj celokupnih obratov je bil vitez von Pantz. Uradniki so bili Hinteregger (stric našega gosp. Bernharda) in ing. Pollantz. Drugih se ne spominjam. Merilca oglja sta bila Miklavčič in Romauh. (Dalje.)

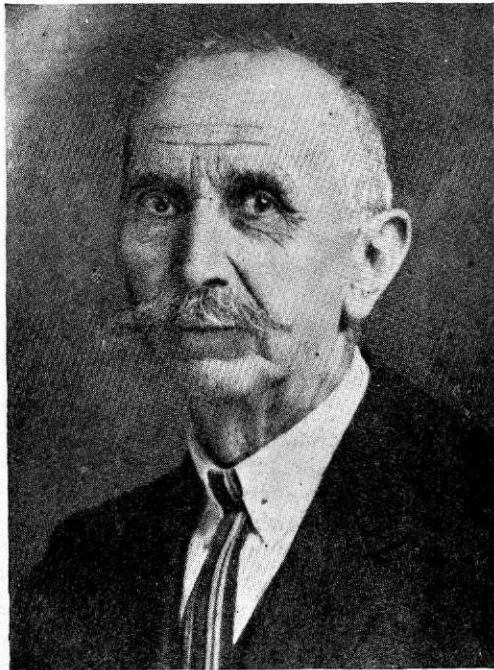
ČITAJTE

navodila o obrambi pred letalskimi napadi v zadnji, v današnji in v prihodnji številki!

Piše 91 letni Nikolaj Bernard, ki je

pred 70 leti nastopil službo pri KID

Spomini veterana dela, ki je ob ustanovitvi KID že hodil na šihl in potem nepretrgoma deloval 62 let kot železarski mojster, ustanovil prvo godbo v Bohinju in ustanavljal in vodil delavska prosvetna društva. Eden izmed tistih, ki so prisostvovali selitvi železaren iz Bohinja na Jesenice

Nikolaj Bernard

Pred 100 leti je gradil moj oče valjarno v Bohinju

Leta 1839., torej pred 100 leti, je zahteval baron Zois tri strokovnjake — mojstre za ključavničarje, mizarje in livarje. Prišli so trije Čehi in sicer Bernard Albert kot ključavničar, Klerih K. kot mizar in Koch, livar, ki so pričeli delati z mesečno plačo 30 goldinarjev in nekaj drva. Ti trije mojstri so potem delali valjarno, ki jo je nato postavil moj oče (Bernard Albert). Tako je prišlo do valjarne.

Do tega časa v Bohinju valjarne še ni bilo. Vse železo se je obdelovalo pod kladivom. Bili so tako zvali »frišerji«, ki so napravili v ognju lupu in ko se je to že varilo, je prišlo pod kladivo in se tako vleklo v tenko železo, kakor je pač bila potreba.

Kaj smo delali

Nekaj let pozneje je bila valjarna že gotova, za katero so večina posameznih delov naredili sami, kakor: stojala, valje, zobata kolesa, pogonsko kolo itd. To se pravi, da je bila tisti čas že kvalificirana moč v Bohinju. Ko sem jaz vstopil v delo, je valjarna že delovala. Izdelovali so robato, okroglo in tračno železo v raznih dimenzijah, največ je bilo valjanega železa za žeblice, tako zvali »cajni«, potem zelo veliko jekla, tako imenovano »frišarsko jeklo«. To jeklo je bilo po izvaljanju takoj v vodi ohlajeno, potem se je dalo lomiti na gotovo dolžino, nato je bilo v gotovih pripravah, v Bunkoricah v škaji polirano, potem dobro zapakovano. To jeklo je šlo preko Trsta v Bombay. Tovarniško poslopje je bilo popol-

noma na prostem, brez ograje. Razdeljeno je bilo tudi po obratih, kakor: plavž, roštanca, oglarna, livarna, mizarna, strugarna, kovačnica, ključavničarji, rudarji, vozniki, frišerji, valjavci itd.

Frišerji so bili tudi pri Stari Fužini, rudo pa so kopali tudi na »Pozabljenem« na Rudnem polju. Celo iz Bače so vozili rudo. Vsega delavstva je bilo okrog 300 mož. Premoga in koksa nismo poznali. Vse surovine, kurjavo in jeklo, vse smo imeli doma. Cagle za valjarno so morali pripraviti tako zvali »frišerji«, kovači, ravno tako tudi daljše stvari, kakor osovine (Welle) za pogon, vse to se je moralo variti in sicer kos za kosom, preden je nastala dolžina več metrov. Nato se je šele točno obdelalo. (Poglejmo, s kakšno lahkoto se dela to danes.) Izdelovalo se ni samo valjano in kovano železo, ampak tudi strojne dele. Kotna zobata kolesa od 500 do 1000 mm premera, katerih zobje so bili uliti, potem točno razdeljeni in obsekani, tako da so bili znani kot najboljše zobato kolesje, to pa zato, ker je letelo skupaj čisto mirno in tiho. Vse to zobato kolesje smo delali za Dunaj. Potem smo delali tudi vodne žage samice, kakor polnojarmenik, železne ograje, največ za Ljubljano, priprave za čiščenje kanalov, tako imenovani »koši« in to za Trst. Vodne turbine, bate in obroče (Kolbenringe, Kolben) za parne stroje, tudi za Ljubljano.

Naredili smo večina delov za valjarno »Na Pozabljenem«, katero sem jaz tu-

di potem postavil. S to valjarno je bilo delo zopet izboljšano, ker so frišerji samo toliko pokovali tako zvano luko v podobu ingota, potem se je pa že valjalo v cagle. To je šlo veliko hitreje izpod rok.

Omenim naj tudi, da smo v tistih časih morali obdelovati vse s prosto roko, kar ni bilo lahko. Jeklo za orodje, nože, pile, sekače, sploh vse orodje, je bilo iz domačega jekla.

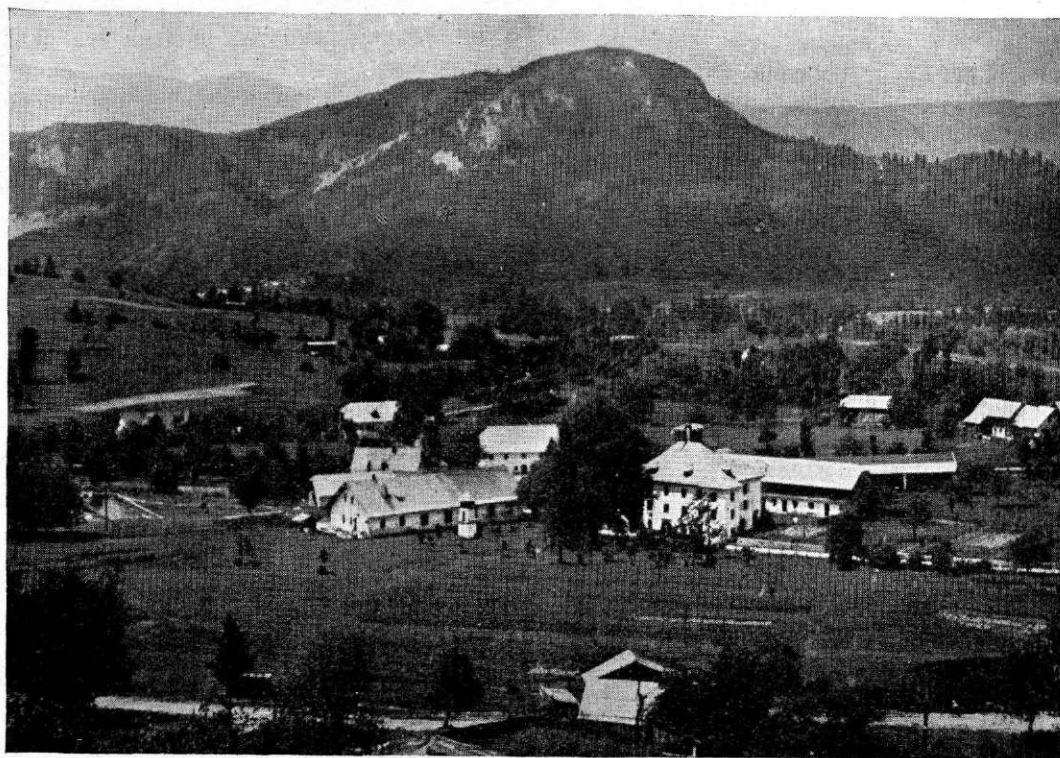
Kaljenje tisti čas

Kalili smo z neko mešanico iz usnja, parkljev in rogov. S tem kaljenjem je bilo jeklo bolj odporno proti trdnini.

Večje ravne stvari smo zravnali vse na roko s sekačem in pilo. Uto re v kolesju in jermenicah, čeprav so bile še tako dolge, vse se je izsekalo, potem izpililo točno po meri. (Takega dela bi se danes vsakdo ustrašil.) Celo vijake za primoze smo izsekavali, ker ni bilo še kolesja za stružnice. Tako smo si pomagali v tistih časih. Seveda se je vedno bolj boljšalo. Leto za letom smo imeli več strojev, danes je vse to delo igrača, ker so na razpolago stroji in orodje različnih vrst.

Vse tovarniške izdelke smo morali prevažati z vozovi in konji v Kamno gorico, Kropo, Tržič, Železnike, Ljubljano, in celo v Trst, pozneje, ko je bila že železnica, so vozili vso robo v Lesce.

Veliko železa se je porabilo v bližnji okolici. V Bohinju je bilo več kovačnic,

Fužine v Bistrici v Bohinju. Na mestu, kjer so nekaj delovale Zoisove fužine, ki so z letom 1869, tudi prešle v posest novoustanovljene KID je danes ribogojni zavod. Na sliki se lepo vidi poleg Zoisovega gradiča starodavna lipa, katero često omenja pisatelj Janez Mencinger v svoji »Hoji na Triglav«, ko se dotika železarske zgodovine bohinskega kota

Iz fotoarhiva Smolej

Godba požarne brambe v Bohinjski Bistrici leta 1878.

Od leve na desno: prva vrsta Žen Janez, Markizeti Lorenc, Mencinger Janez (gostilničar na Boh. Bistrici), Mencinger Franc, Bernard Nikolaj (kapelnik), Žnidar Matevž, Mencinger Janez, Ravnik Miha, Babič Matevž. V drugi vrsti: Mencinger Valentin, Šoberle Luka, Šoberle Janez, Preželj Franc, Žmitek Janez, Oblak Peter

v katerih so kovali žeblice, nato so jih posamezniki raznosili gotovim odjemalcem čez Bačo po Tolminu v Gorico.

Medveda je zadušil

Navedem naj še slučaj iz tistih časov. Ob priliki, ko je nosil nek delavec žeblice čez Bačo, se je srečal z medvedom, ki je šel pokonci stoječ proti njemu. Delavec, po imenu Jozeljnov Jaka, doma iz Bitenja pri Boh. Bistrici, je odložil breme, prijel medveda za vrat, ga držal tako trdno, da si medved ni mogel nič pomagati. Istočasno pa je klical na pomoč. Ker pa so prav v tem času lovci zasledovali medveda in mu stregli po življenju, so bili kmalu na licu mesta, kjer se jim je nudil nenavaden prizor. Jozeljnov Jaka je držal medveda v objemu, ker ga ni mogel izpustiti in so lovci tako objeto žival na njem ustrelili. To ni pravljica za kratek čas, ampak zgodovinski dogodek, ki je bil resničen. Večkrat sva govorila o tem slučaju, ker sva se dobro poznala. Bil pa je tudi Jozeljnov Jaka tako močan, da je nesel čez Bačo dva centa, t. j. 112 kg žeblicev, ne da bi se med potjo kaj odpočil.

Pogorišče železarne v Bohinju pred 48 leti

Pogon tovarne je bila samo voda, ki je tiste čase ni zmanjkovalo. Razsvetljavanja je bila svetiljka na olje in lojeve sveče.

Delovni čas je bil poleti od pete do sedme ure, pozimi pa od šeste zjutraj do sedme ure zvečer. Med tem časom je bil zajtrk pol ure in kosilo eno uro.

Kako smo drugače živeli?

Plače so bile različne. Po 40, 50, 60, 70, 80 krajcarjev na dan. Kvalificirani delavci so imeli 70 do 80 krajcarjev.

Izplačilo zaslužka je bil predjem o kresu in izplačilo konec leta ako je bilo dosti denarja, ako ne, je vsak le nekaj

dobil, drugo je ostalo zopet za naprej. Dobil je pa lahko vsakdo živeža po zaslužku, samo namesto moke le žito, katero je moral dati sam v mlin. Požarna bramba je bila ustanovljena v maju 1884. leta. Ustanovitvi sem tudi jaz prisostvoval ter sem bil istočasno tudi soustanovitelj. Tovarniška požarna bramba je bila že od 1882. do 1884. leta. Potem je prenehala in je bila od tedaj naprej samo še četa.

Godba požarne brambe se je ustanovila 1886. leta, štela je 17 godcev, ustanovitelj sem bil jaz. Skupno s požarno brambo je bilo 64 mož.

Posebnih zabav v Bohinju nismo poznali, razen kakšne ohceti, ali plesa s harmoniko. Zabave so se pričele šele s sodelovanjem godbe. Za hribe, planine, jezero se nismo zanimali in smo to prepuščali le tujcem.

V tem času, ko sem bil jaz v Bohinju, se je zgodil še en pomemben dogodek. Zvonik cerkve v Bohinju, ki pa je bil višji kakor danes, se je podrl preden je bil izgotovljen. Teža zvonika je zmečkala opore in vse se je podrl. Pri tej nesreči je bilo pet mrtvih. Zgodilo se je to 10. avgusta 1881. ob deveti uri dopoldne. Od samega prahu ni bilo mogoče videti več ur, kje cerkev stoji.

Stari oče — 116 let

Kot dodatek naj omenim še nekaj o svojem očetu in starem očetu. Moj oče Albert je bil tovarniški mojster. Umrli je v 59. letu radi zastrupljenja. Moj stari oče pa je bil dvorni lovec in star 116 let, ko se je poslovil od sveta. Spominjam se ga še danes, ker sem mu včasih večkrat pošiljal kak goldinar. Bil je star 108 let, ko je popolnoma oslepil, živel pa je še 8 let in dočakal tako polnih 116 let. Jaz pa obhajam letos 90 letnico rojstva in v nedeljo, dne 28., 60 letnico poroke.

S tem zaključujem svoje pripovedovanje in Vas lepo pozdravljam.

Cerkev KID na Savi

Tudi cerkev na Savi spada med spomenike o delu in življenju v tem železarskem kotu slovenske zemlje. Največ je o tej cerkvi napisal poznani zgodovinsko pisec in župnik gosp. Lavtižar v svoji knjigi o zgodovini zvonov. Naj k temu dodam še nekaj podatkov. Večji zvon ima premer 66 cm in ga je vlił Anton Samasa leta 1842. Ta zvon so potem vzeli za časa vojne. Zelo zanimivo zgodovino in romarsko pot iz stolpa v stolp ima nekdanji mali zvon v Savski cerkvi. Ta zvon je bil nekdanj v stolpu cerkve sv. Eme, ki je stala na Plavžu za sedanjo Rekarjevo žago. Pot na travnik KID gre prav čez prag nekdanje cerkve. Cerkev je bila dolga 15 metrov. Zgorela je začasa francoske vojne in okupacije v naših krajih leta 1811. Francozi so šli v Koroško Bistrico preko Kočne in še danes se ve, da jim je moral kazati pot na povelje Ruardov neki kovač iz fužin na Savi. Ta mali zvon torej s premerom 44 cm, katerega je vlił Miha Remec leta 1638. je prišel na Savo,

od tu pa v kapelico na pokopališče, kjer danes zveni prvi pozdrav romarjem na večno njivo. Zvon sem v to vojaško kapelico obesil jaz z dovoljenjem KID. Do menjave je prišlo zaradi sledečih okoliščin. V reni sem našel med staro medenino zvon, ki je nekdanj visel v Ruardovem gradu na Savi. KID je potem dobila bronast počen zvon za novega jeklenega. Ti isti počeni zvon sem potem popravil in zvaril (to je bilo tudi prvo varjenje bronastega zvona v Jugoslaviji — leta 1917.). Zvon je dobil zopet lep glas. Na žalost pa ni harmoniral z malim zvonom na Savi, zato smo bili primorani izvršiti zamenjavo z zvonom, ki je bil v vojaški kapelici padlim vojakom na pokopališču. Tako je savski zvon prišel gor, kapeliški pa v cerkev. Sedaj pojeta že 22 let v cerkvi, ki sta jo zidala brata Julij in Oktavij Buceolini leta 1606. in katero je istega leta posvetil škof Tomaž Chrön dne 26. novembra.

Fr. Torkar

Ing. Stanko Dimnik, Ljubljana:

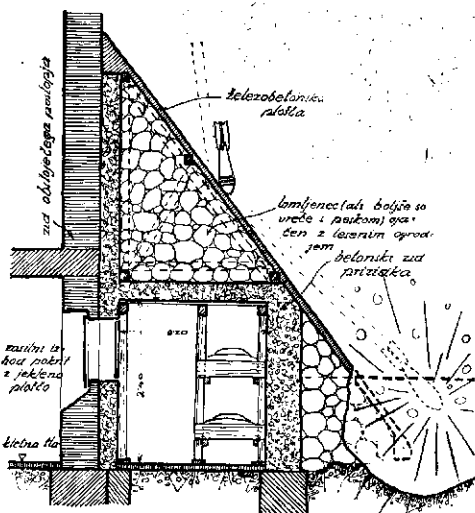
Kako naj si uredimo naše domove za obrambo pred letalskimi napadi

(Dalje.)

Jako ugodno izkoristimo za ureditev zaklonišča obstoječ prizidek pod teraso, garažni prizidek, ali nalašč v tak namen na novo zidan prizidek, ki ga opremimo s poševnim krovom iz tanjše železobetonske plošče, podložene z lomljencem, opečnimi zidaki ali še najbolje z vrečami s peskom. Poševni krov učinkuje kot odbojna ploskev, ki nudi dobro zaščito tudi pred najtežjimi bombami, ker jih odbije v stran od zaklonišča. Seveda moramo biti pri tem toliko obzirni, da ne bi poševnina krova usmerili proti sosedu, čigar hiša bi se nahajala morda v neposredni bližini, ker bi ga sicer izpostavili nevarnosti, da bi odbita bomba se razpočila prav v notranjosti njegove hiše. Zasilne izhode napravimo za tako zaklonišče na čelnih straneh in lahko tudi skozi kletno okno hiše, na katero smo prislonili zaklonišče.

c) Stene zaklonišča morajo biti najmanj 40 cm debele. Oni del stene, ki tiči v zemlji, bi moral biti še debelejši, ker bi jo sicer bomba, ki bi se zarila v zemljo tik stene, gladko prebila. Odpornejši od opečnih sten so betonski zidovi in to še posebno, če jih povežemo z zabetoniranimi železnimi vezmi.

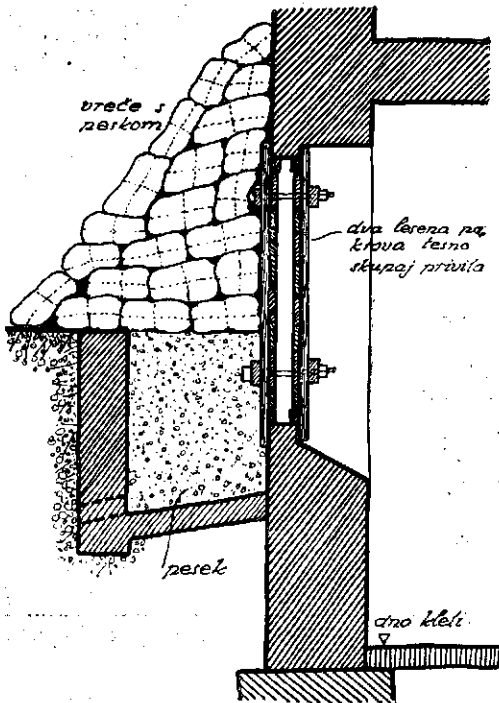
č) Temelji sten zaklonišča morajo segati čim globlje v zemljo. Nekako najmanjša mera za srednje mehka tla bi bila dva metra. Pri pečinastih tleh je umevno, da ta potreba odpade. Računati moramo, da se bomba zarije do štiri ali celo več metrov globoko v zemljo, to je sorazmerno trdoti tal. Ako bi bomba v takem primeru pogodila neposredno bližino zaklonišča, bi izpodkopala preplutki temelj ter s tem porušila steno zaklonišča. Temelje sten zaklonišča moramo torej napraviti dovolj globoko segajoče v zemljo, ali jih moramo naknadno podbetonirati. Lahko si tudi pomagamo z vrečami s peskom, ki jih nad zemeljsko površino poševno obložimo tik stene zaklonišča.

Slika 5

Zaklonišče v prizidku s poševnim (odbojnim) krovom

d) Okna in vrata v zaklonišče se morajo tesno zapirati, da ne bi sicer dobili strupeni plini skozi slabe pripre vstop v notranjost. Pomagamo si z gumijastimi trakovi ali pa z v olju namočenimi svitkasto povitimi pasovi krp, ki jih pribijemo ob pripirah.

Slika 6

Zavarovanje okna pred kletnim zakloniščem. Okno mora biti tesno zaprto s skupaj privitimi lesenimi pokrovi. Pred oknom morajo biti poševno obložene vreče s peskom.

Okna pri v kleti urejenih zakloniščih moramo od zunaj poševno obložiti z vrečami s peskom ter jih znotraj še posebej zavarovati z močnimi lesenimi pokrovi, ki jih z vijaki tesno skupaj privijemo. Vendar moramo urediti vso utrditev kletnega okna tako, da bi mogli v skrajni sili iz notranjosti zaklonišča si s pomočjo krampa in železne lomilke prebiti izhod na plano; torej nikakor ne smemo vseh oken zazidati.

e) Vstopni prostor (vstopna celica, predprostor, zatvornica) naj se nahaja pred pravim zaklonskim prostorom. To je lahko manjša celica, v kateri bi odlagali zaščitno obleko, plinsko krinko in obutev, preden bi vstopili v zaklonišče, ko bi prišli z ulice. Vsa ta opreznost je potrebna, da ne bi zanesli v notranjost zaklonišča strupenih plinov in hlapov, ki bi se bili na ulici prijeli obleke in obutev, ali pa lepili na podplatih. Zadošča en tak vstopni prostor za več zaklonskih prostorov (glej sliko 3.). V vstopni celici naj se po možnosti nahaja vodovod ali pa večja posoda z vodo, umivalnik, obešalniki za obleko, klop, odprta posoda s klorovim apnom itd. Tudi vrata v to celico se morajo povsem tesno zapirati.

f) Stranišče je nujno potrebno pri vsakem zaklonišču. Računa se nekako na 15 oseb po eno stranišče. Ako ga ne moremo urediti na vodno izplakovanje, potem si moramo urediti suho stranišče na šoto. Vstop vanj je lahko iz vstopne celice ali pa kar iz zaklonišča, vsekakor mora biti od tega dobro oddeljeno.

g) Instalacije, cevovodi in kanali niso posebno dobrodošli, ako vodijo skozi stene ali tla zaklonišča. Oni bi dali lahko možnost, da bi dobili strupeni plini pot v notranjost zaklonišča. Tudi puh v bližini zaklonišča razpočene bombe bi si po njih utrl vstop v zaščitni prostor. Vsekakor moramo tudi vse dimovode dobro zapreti proti zakloniščnemu prostoru. Ker je potrebno, da v primeru letalskega napada odklopimo pri varovalkah električni tok za vso hišo, si moramo omisliti poseben vod od varovalk v zaklonišče.

(Dalje prih.)

* * *

Naša železarska zgodovina prehaja v čitanke

(Iz teksta v šol. čitanki.)

»Na brezštevilnih krajih v naši domovini nam kažejo sledovi, da so morali rudo v začetku tako topiti, kakor otroci včasih pečijo krompir. Izkopali so v zemljo okroglo žlebkino, počez naložili drv in oglja, nasuli rude in vse skupaj podkurili. Sapo so vpihavali z ročnim mehkom. Železna ruda se je topila, železo pa je odtekalo v globino. Tam se je počasi napravila večja kepa surovega železa, grodlja. Ko je bila dovolj velika in se je ohladila, jo je delavec očistil žlindre, zadel na rame ter nesel na bližnji sejem ali trg naprodaj.

Take topilnice so stale v gorah sredi gozdov, ki so dajali preprostemu fužinarju potrebna drva in oglje. Na strmih gorskih obronkih niso rabili ročnih mehov; v topilno jamo so marveč izkopali vodovodni predor, da je skozi njega vlekel veter, podpihoval oglje in razvnel ogenj. Sledovi takih peči na veter najdemo na Jelovici, v Bohinju in na Rovtahn pri Jenseh.

Pozneje so začeli topilne peči zidati. Pa tudi te so stale sredi divjega gozda, kjer se je nahajala železna ruda. Nekateri teh peči so bile le nizka zidana ognjišča z globljo jamo na sredi. Vanjo se je odtekalo raztopljeno železo. Druge peči pa so bile že obzidane, meter do dva visoki plavži. Pri teh so napravili tudi večje mehove; njih rtasti konci so vodili sapo v plavž. Še vedno pa so jih gonili z roko ali z ного. Te zidane plavže so imenovali slovenske peči.

Kasneje so slovenske peči prenesli s hribov v doline; tu so začeli rabiti vodno silo, da je gonila mehove. Taki slovenski plavži so že pred 600 leti bili pogosti v Kamni gorici, v Kropi, v Železnikih in v drugih krajih, kjer so topili rudo.

Dr. Maks Obersnel:

Izpolnjevanje delokroga socialnopolitičnih ustanov s kolektivnimi pogodbami

Delokrog socialnopolitičnih ustanov je praviloma urejen z zakoni, a določbe, ki ta delokrog urejajo, imajo vobče prisiljen značaj. Da se socialnopolitična vprašanja na splošno urejajo na tak način in ne drugače, je utemeljeno v značilnih posebnostih tega področja, ki se tiče ne le koristi posameznih oseb, marveč posredno ali neposredno tudi javnih interesov. Zakon s svojimi določbami prisilnega značaja ima to svrhu, da na gotovem področju uresniči neko socialnopolitično zahtevo s splošno obveznostjo, čeprav le v gotovih mejah, ki naj po zamisli zakonodavca zagotovijo prizadetim vsaj najmanjši obseg njihovih pravic na dotičnem področju. Ta način urejanja takih vprašanj pa nima časovnega prvenstva; pred prisilno normo zakona se je že udeleževala tudi na tem polju iniciativnost poedincev, ki je često orala ledino in ki je s svojimi uspehi kazala smer bodočemu razvoju, slonečemu potem že na prisilnih določbah zakona. Lep primer za to so bratovske skladnice, ki so nastale po svobodni iniciativi rudarskih podjetij in rudarskega delavstva že dokaj časa pred zakoni, ki so odredili potem njih prisilno ustanovitev, in še dalj-

šo dobo pred uvedbo obveznega delavskega zavarovanja na drugih gospodarskih področjih.

Enak pomen bi mogla imeti svobodna iniciativnost tudi pri izpopolnjevanju celotnega sistema socialnopolitičnih pridobitev, ki je že podan na gotovem področju v določenem času, zlasti pa pri izpopolnjevanju delokroga že delujočih socialnopolitičnih ustanov. Čim močnejša je pri teh ustanovah v notranji organizaciji centralistična smer in z njo zvezana birokratizacija upravnega aparata, tem manjša je seveda možnost za tako udeleževanje privatne iniciativnosti, toda pri ustanovah z decentraliziranim delokrogom in z notranjo ureditvijo na osnovi načela samouprave je svobodno udeleževanje v označeni smeri še mogoče.

Primere za to nam nudijo izpopolnitve socialnopolitičnih pridobitev delavstva Kranjske industrijske družbe, ustvarjene zlasti v zadnjem desetletju s pomočjo kolektivnih pogodb, torej na osnovi svobodnega sporazuma. V sledečem jih navajam po časovnem redu, kakor so te izpopolnitve nastale, z bistveno vsebino dotičnih pogodb in s podatki o njih koristnem efektu.

S sporazumom z dne 17. marca 1930. je bil ustanovljen zobozdravstveni sklad za delavstvo Kranjske industrijske družbe, ki naj bi se zbiral iz obveznih mesečnih prispevkov delavstva in iz neobveznih prispevkov podjetja. Uprava sklada je bila poverjena statutarnim organom krajevnih bratovskih skladnic. Krajevni upravni odbor je bil pooblaščen, da izda za izvajanje zobozdravstva iz sredstev sklada poseben pravilnik in da poroča o poslovanju sklada na vsakoletni krajevni skupščini. Svrha ustanovitve sklada je bila ta, da so se zagotovila zobozdravstvu znatno večja sredstva v primeri z onimi, ki jih je dotlej v okviru svojega bolniškega zavarovanja mogla nuditi sama krajevna bratovska skladnica. Ko je izvajanje zobozdravstva pri bratovskih skladnicah v dravski banovini po sklepu glavne skupščine postalo obvezno, je z dodatnim sporazumom z dne 29. decembra 1933. tudi Kranjska industrijska družba prevzela obveznost paritetnega prispevanja v ta sklad.

Razvoj zobozdravstva pri delavstvu Kranjske industrijske družbe in njegova povezanost s sporazumno ustanovitvijo zobozdravstvenega sklada ter z njegovo končno sporazumno preureditvijo nam najboljše kažejo vsakoletni izdatki pri krajevni bratovski skladnici za svrhe zobozdravstva. Ti izdatki so znašali a) pred ustanovitvijo sklada, ko je bratovska skladnica iz sredstev bolniške blagajne vsako leto posebe odredila za zobozdravstvo neko gotovo omejeno vsoto,

leta 1925.	din 10.757,—
leta 1926.	din 18.119,—
leta 1927.	din 20.000,—
leta 1928.	din 20.000,—
leta 1929.	din 24.105,—

b) v dobi, ko je prispevanje bilo obvezno samo za delavstvo in je Kranjska industrijska družba dajala neobvezne prispevke,

leta 1930.	din 118.571,—
leta 1931.	din 169.446,—
leta 1932.	din 126.430,—
leta 1933.	din 162.625,—

c) v dobi paritetnega obveznega prispevanja

leta 1934.	din 208.375,—
leta 1935.	din 234.789,—
leta 1936.	din 283.506,—
leta 1937.	din 265.038,—
leta 1938.	din 385.829,—
leta 1939.	din 222.855,—

Iz zobozdravniškega sklada namrečencev, ki je bil ustanovljen s posebnim sporazumom z dne 28. decembra 1933. je krajevna bratovska skladnica krila na izdatkih

leta 1934.	din 12.685,—
leta 1935.	din 28.902,—
leta 1936.	din 44.982,—
leta 1937.	din 82.299,—
leta 1938.	din 117.153,—
leta 1939.	din 33.324,—

(do 30. junija)

Iz fotoarhiva Smolej

Kulturni del Jesenic s tvor-nico v ozadju

Na sliki vidimo številne zgradbe kulturnih ustanov, ki se razvijajo ob močni železarski delavnosti. Tako: Narodna šola, Krekov prosvetni dom, Sokolski dom, meščanska šola in čisto levo Delavski dom

Premoženje zobozdravstvenega sklada delavstva je znašalo dne 31. dec. 1938. din 423.390,—, premoženje zobozdravstvenega sklada nameščencev pa din 10.970,—.

S kolektivno pogodbo z dne 19. marca 1932. je bila ustvarjena osnova za finančno kritje podporne in prehranjevalne akcije, ki jo je bratovska skladnica prevzela v onih težkih dnevih spomladi leta 1932., ko je v zvezi s takratno gospodarsko krizo prišlo do splošne redukcije delavstva in nameščencev Kranjske industrijske družbe. Bratovska skladnica je namreč takrat započela potrebne korake, da bi dobila od centralne borze dela 500.000 din posojila za prehranjevalno akcijo v korist reduciranega delavstva in z omenjeno kolektivno pogodbo se je delavstvo zavezalo plačevati za amortizacijo tega posojila poseben amortizacijski prispevek, a Kranjska industrijska družba je prevzela obveznost paritetnega prispevanja v isti namen. Pri krajevni bratovski skladnici se je ustvaril takrat izredni (lokalni) sklad za podpiranje brezposelnih (s sklepom krajevnega upravnega odbora z dne 29. marca 1932.) in določeno je bilo, da se bodo v ta sklad stekali vsi za podpiranje brezposelnih namenjeni zneski, posojilo centralne borze dela in vsi za amortizacijo tega posojila vplačani prispevki, za kar bi se seveda iz tega sklada morala vršiti tudi amortizacija posojila. Z dogovorom z dne 31. marca 1932. se je Kranjska industrijska družba še zavezala, da bo dala na razpolago za pomoč reduciranemu delavstvu — razen že zagotovljenega polovičnega deleža za amortizacijo posojila — v treh obrokih še 700.000 din, a od kraljevske banske uprave v Ljubljani je omenjeni izredni sklad prejel 20.000 dinarjev podpore in enako vsoto tudi od Delavske zbornice v Ljubljani. — S tem finančnim kritjem je krajevna bratovska skladnica mogla izvesti vso tedaj potrebno podporno akcijo, razen tega pa si je ustvarila sredstva za amortizacijo najetega posojila in nekaj prihrankov za slične potrebe v bodočnosti. Za prehranjevalno akcijo in na podporah je izplačala skladnica iz omenjenega sklada

leta 1932.	din 1.011.491,—
leta 1933.	din 56.411,—
leta 1934.	din 11.388,—
leta 1935.	din 27.090,—
leta 1936.	din 161.970,—
leta 1937.	din 109.762,—
leta 1938.	din 17.698,—
leta 1939.	

(do 30. junija) din 5.040,—

Premoženje izrednega lokalnega sklada za podpiranje brezposelnih je dne 31. dec. 1938. znašalo 150.439 din.

Najpomembnejši uspeh svobodne iniciativnosti in sporazumnega udejstvovanja na tem področju je pa posebni pokojninski sklad delavstva Kranjske industrijske družbe, čigar pravila so bila uveljavljena s kolektivno pogodbo z dne 12. oktobra 1937., a dopolnjena z dvema kolektivnima pogodbama z dne 28. januarja 1938. S tem skladom je bila ustvarjena osnova finančnega kritja za dodatne pokojnine delavcem k njihovim pokojninam po določbah pravil bratovske skladnice ter za dodatne rente vdovam in sirotam. Te dodatne da-

jatve so zajamčene vsem zavarovanim članom po poteku 10-letne korenčne dobe od početka vplačevanja v navedeni sklad, v celi vrsti primerov pa ne glede na to korenčno dobo že s takojšnjo veljavnostjo. V prvem letu poslovanja tega sklada (1938.) je po pogodbenih določbah vplačala vanj Kranjska industrijska družba 1.261.042 din, prispevki delavstva so pa znašali 312.738 din. Na rentnih dajatvah in odpravninah je bilo izplačanih iz sklada leta 1938. din 64.426,—, leta 1939. (do 30. junija) pa din 55.219,—. Premoženje sklada je po bilanci z dne 31. dec. 1938. doseglo 1.559.283 din. Veliki socialnopolitični pomen tega sklada se bo pokazal v svojem polnem obsegu šele po prvih desetih letih, ko bo premoženje sklada doseglo najmanj svojih deset milijonov dinarjev.

Iz navedenih podatkov je jasno razvidno, kolikšen pomen moreta imeti svobodna iniciativnost in obojestranska dobra volja tudi na področjih, ki jih že ureja obvezna določba zakona, in priznati je treba, da je sporazumno sodelovanje obeh činiteljev, ki tvorita dandanes najvažnejšo interesno skupnost, sodelovanje podjetja in zaposlenega osebja, v navedenih primerih rodila najlepše uspehe.

Gospodarske novice

Izvoz izdelkov naše metalurške industrije v Palestino. Nekateri industrijci so odpotovali v Palestino, da na licu mesta ugotovijo, če bi bilo mogoče prodajati naše izdelke v tej de-

želi. Treba je namreč iskati tudi tržišča v inozemstvu, da dobimo devize, ki so nam potrebne za uvoz.

Slovaška kupuje pri nas zabelo. Slovaška delegacija je naročila pri nas 50 vagonov masti, 20 vagonov slanine. Naročila na odpoklic, plačilo po kliringu. Slovaki nam bodo dobavili tudi 90 vagonov sladkorja in večjo količino ječmena.

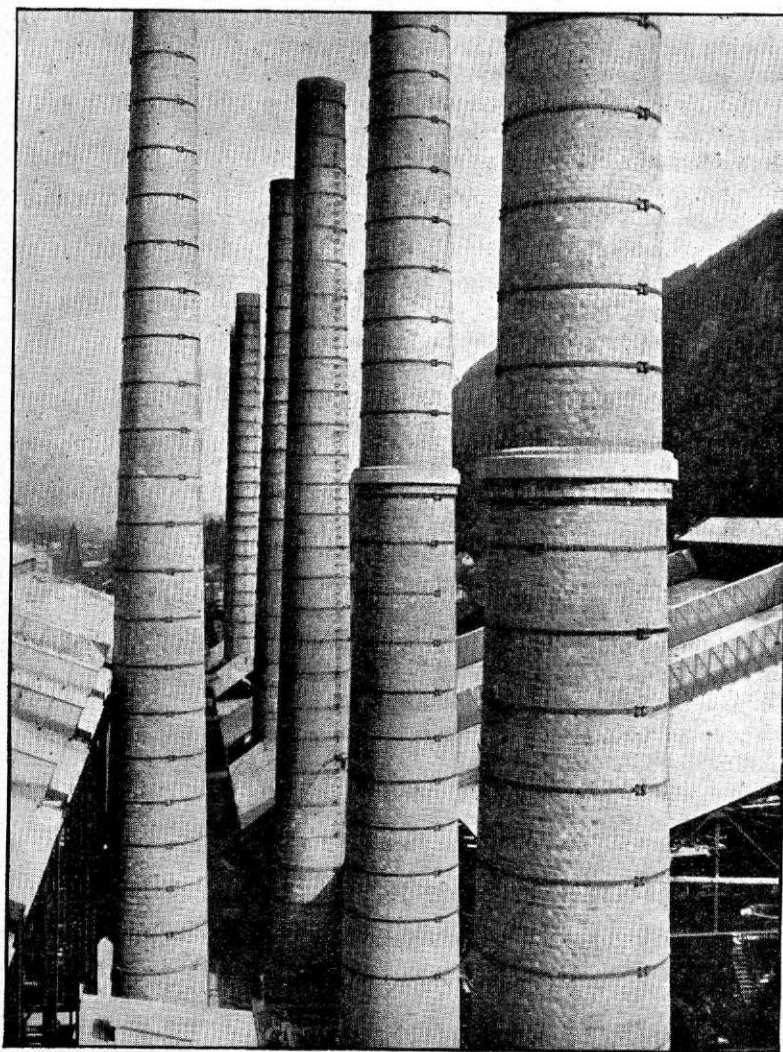
Izvoz grozdja iz Bolgarije postane državni monopol. Bolgarska je poznana po velikem izvozu sadja — med tem zavzema veliko mero grozdje. Kmetom je vseeno, kdo se bo z izvozom pečal, ali zadruga, ali država, samo, da bodo dobili svoje pridelke dobro plačane in da bodo za izdelke sploh mogli dobiti kak denar iz inozemstva — ne samo stroje.

Žetev v Rusiji je dosegla letos rekord. Toda ne radi takega režima, nego radi bogatih in plodovitih polj ter pridelnega slovanskega ljudstva. V Rusiji lahko napreduje vsak režim, v Švici pa bi bolj težko napredoval, kajti zemlja je zemlja.

Stara in nova pšenica. Običaj je, da spekulanti takoj pokupijo novo pšenico, da tako cenejše uspejo — potem držijo zaloge in dvigajo cene. Letos je stvar drugačna. Na razpolago je izjava mlinske industrije, da letos zato novo pšenico ni takoj pokupila, ker je povpraševanje za moko manjše. Vsi so namreč prej nakupili večje zaloge stare pšenice, ki je boljša od letošnje in ima sorazmerno 4 % manj vlage.

V Nemčiji zbirajo staro železo. Po vsej Nemčiji bodo do septembra zbirali staro železo. Tako nekako kot se spominjamo mi nabiranja medenine in bakra za časa vojne. Na ta način bo doseženo, da noben komad ne bo prišel v nič.

Bata bo investiral v svoj koncern v Jugoslaviji nad 2 milijardi dinarjev. Velike investicije, ki bodo dale veliko dela in zaslužka ljudstvu, ki bodo koristile gospodarstvu države in seveda nesle, če bodo podjetja zdrava, kapital za nadaljnjo industrijalizacijo, ki jo naša država zelo potrebuje.

„Gozd“
jeseniških
dimnikov

Ivan Šetinc, upravitelj bolnišnice:

Nekaj statistike o gibanju delavstva pri KID

Pred 50 leti je že delalo tu nad 200 rudarjev

Delavstvo Kranjske industrijske družbe je bilo od početka zavarovano za primer bolezni ter onemoglosti in smrti pri bratovski skladnici, ki je bila ustanovljena dne 14. avgusta 1873. Števila vseh zavarovanih članov ob ustanovitvi bratovske skladnice ni mogoče ugotoviti, ker je evidenca iz te dobe nepopolna in se nanaša samo na rudarje, dočim za ostalo delavstvo manjka. Iz zapiskov je razvidno, da je bilo ob ustanovitvi bratovske skladnice pri Kranjski industrijski družbi zaposlenih 98 rudarjev. To število je do konca leta 1880. naraslo na 164, v letu 1885. na 203 in v letu 1890. na 256.

Rudokopi se opuščajo

Po letu 1890. pa se je začelo razmerje v številu zaposlenega rudarskega delavstva napram številu plavžarskega delavstva bistveno izpreminjati. Dočim je število plavžarskega in ostalega delavstva stalno naraščalo, je število rudarjev stalno padalo. V letu 1895. je bilo pri bratovski skladnici zavarovanih 210 rudarjev in 771 plavžarjev in ostalih delavcev. V letu 1900. se je število rudarjev znižalo na 188, število ostalega delavstva pa se je napram številu iz leta 1895. skoraj podvojilo in je znašalo 1446. Pet let pozneje t. j. leta 1905. je bilo zaposlenih še 43 rudarjev in 1516 plavžarskih in ostalih delavcev. Leta 1910. je znašalo število rudarjev samo še 27, število ostalih delavcev pa se je zvišalo na 1811. Omeniti je treba, da je Kranjska industrijska družba leta 1912. na novo otvorila nekatere obrate v škednju pri Trstu; delavci teh obratov pa po veliki večini niso bili zavarovani pri bratovski skladnici na Jesenicah.

Svetovna vojna je imela tudi na število zaposlenega delavstva velik učinek. Konec leta 1914. je Kranjska industrijska družba popolnoma ustavila obratovanje v svojih rudnikih na Begunjščici, število ostalih delavcev pa je padlo na 1225. V letih od 1916. do 1920. se je število delavstva zopet nekoliko dvignilo in je znašalo konec leta 1920. že 1676. Naslednja leta, izvzemši leto 1924. in 1930. je število delavstva stalno naraščalo, tako da je v prvem polletju 1938. doseglo število vseh zavarovanih članov pri bratovski skladnici t. j. delavcev in nameščencev skupaj 4202. To je bilo najvišje število zaposlenih oseb pri Kranjski industrijski družbi od njene ustanovitve. V drugem polletju 1938. pa je število delavstva in nameščencev začelo padati tako, da je dne 30. junija 1939. znašalo 3520.

Največji porast leta 1937.

V letih od 1921. do 1938. je bratovska skladnica izkazovala sledeče stanje zavarovanih oseb in sicer: leta 1921. 1798, 1922. 1959, 1923. 2326, 1924. 2011, 1925.

2098, 1926. 2087, 1927. 2205, 1928. 2351, 1929. 2467, 1930. 2236, 1931. 2280, 1932. 2260, 1933. 2405, 1934. 2474, 1935. 2605, 1936. 2872, 1937. 3905, v letu 1938. je število naraslo na 4202 ter do konec leta zopet padlo na 3686.

Iz navedenih števil je razvidno, da je število zaposlenih oseb pri Kranjski industrijski družbi na Jesenicah naraslo največ v letu 1937. in sicer za 1033 oseb.

Vse navedene številke se nanašajo na delavstvo in nameščence Kranjske industrijske družbe, ki so bili zaposleni v tovarnah na Jesenicah, Javorniku in nekaj let tudi na Dobravi. V teh številkah pa niso všteti delavci in nameščenci, ki so bili zaposleni v škednju pri Trstu, kakor je to že omenjeno, ter delavci in nameščenci, ki so bili zaposleni v Bistrici v Rožu na Koroškem.

VALENTIN VODNIK:

JEKLENICE

Ne prašam, ne baram,
kaj godci pojó;
Le samo to moram,
Da kladva tekó.

Cigan se prevrne,
Zapoje: ci-bú!
Od strune srebrne
Ni lepši glasú.

Piščali debéle
Zdol v ješo grmé,
Da iskre veséle
Nad streho leté.

Pa kota vže rase,
Mašelj se varí,
Se óglja napase,
Pod kladvo hití.

Ta tanka — ta tosta
Prepéva ves dan:
Bolj zrna je gósta,
Bolj mojster iskán.

Pripombe: Jeklénice = jeklarna. Pesem je gotovo nastala v Bohinju, kjer je Vodnik ogledoval Cojsove fužine. — Cigan, to je železna pogača. »Ci-bú« je posnemanje glasu, ki ga da »pogača«, ko se prevrne. — Piščali mehov, je ša = kovaško ognjišče, kjer se vari

železo. — Kota = topljen kos železa. — Mašelj = meselj (kos železa). »Ta tanka — ta tosta« je posnemanje udarcev kladi. »Bolj zrna je gosta«, bolje ko je skovano železo, bolj ko je zrno gosto, fino — boljši mojster ga je imel v rokah.

Sodelavci žične valjarne iz leta 1897.

Prva vrsta od leve na desno: Hladnik, Žen Janez, Verhovšek Franc (predelavec), Rezik (delovodja), Gof (mojster), Pavlica (delovodja), Ažman Karol (predelavec), Logar Franc. Druga vrsta od leve na desno: Mavc, Koblar Jakob, Žumer Tomaž, Dovžan Matevž, Čop Alojz, Anderval, Oblak Peter, Štravs Franc. V tretji vrsti: Rozman Jože, Ažman Maks, Krjvc Šimen, Župančič Matevž (predelavec), Žvan Gregor, Novak, Zalokar Janez, Robavs Franc. V četrti vrsti: Župančič Anton, Mencinger Janez, Zadnik Franc, Pšenica Alojz, Perko, Mencinger Miha, Tratnik Franc, Regitnik, Steržljar, Skvarča, Justin. V zadnji vrsti so zanjkarji: Beznik Jakob, Robič, Arh Franc, Rozman Franc, Gabrijel Viktor, Willman Franc, Razinger, Preželj Anton, Sušnik Alojz in Petač Franc

Naši gasilci na kongresu v Ljubljani

Na vabilo Gasilske zajednice dravske banovine se je II. jugoslovanskega gasilskega kongresa v Ljubljani v dnevih 13., 14. in 15. avgusta udeležila tudi gasilska četa KID.

Že v soboto 12. t. m. je na prošnjo Kongresnega odbora Gasilske zajednice ravnateljstvo KID odobrilo neplačan dopust 10 članom čete, ki so bili odrejeni v častno četo Gasilske zajednice dravske banovine za dneve od 12. do 15. avgusta. Ti člani so opravljali pač najčastnejšo službo, saj so sprejeli mnogo inozemskih in naših odličnikov na ljubljanskem kolodvoru.

13. t. m. pa je odpotovalo v Ljubljano 30 gasilcev-tekmovalcev in z njimi 9 pevcev, od katerih je 20 ravnateljstvo KID odobrilo plačan dopust za 13., 14.

Ti gasilci so v Ljubljani že takoj po svojem prihodu vzbudili zanimanje, ko so nastopili kot častna četa pred cerkvijo sv. Florijana, ter sprejeli vse k službi božji prihajajoče odličnike, med njimi tudi g. ministra Snoja, starešino Jugoslovanske gasilske zveze. Isto tako so nastopili kot častna četa po službi božji na pokopališču pri Sv. Križu. Tu so naši gasilci - pevci zapeli dve krasne žalostinke, ki sta vzbudile mnogo pozornosti in vsestransko priznanje, saj se je odlični zastopnik angleškega gasilstva osebno zanimal za naše pevce, ter se preko tolmača pri večernem družabnem sestanku, ko so naši pevci zopet nastopili z lepimi našimi pesmimi, mudil z njimi dalj časa v razgovoru. Prosil je tudi za program, ker ima namen nabaviti partiture, ter istega dobil.

Po predpisanem tekmovalnem redu so nastopili izven konkurence k teknam gasilskih rojev, 3 roji po 10 gasilcev in kot taki dosegli tri najboljše mesta. — III. tekmovalni roj (rojnik tov. Gerdej Rudolf) je dosegel od 1000 dosegljivih 930 točk, II. tekmovalni roj (rojnik tov. Zorman Franc) 905 točk, I. tekmovalni roj (rojnik tov. Pikon Miha) 880 točk.

Najboljši roj, ki je tekmoval v konkurenci, je dosegel le 872 točk od 1000 dosegljivih.

Po tekmoivanju so vsi trije roji skupno pod poveljstvom vodnika Špicar Mirana nastopili z redovnimi vajami in želi obilo priznanja.

Zvečer pa so se vsi udeležili družabnega sestanka na vrtu hotela »Union«, kjer so kakor že omenjeno vzbujali mnogo pozornosti naši pevci. Na odličnem uspehu gas. čete KID je tov. Luckmannu Karlu izrazil zahvalo starešina Gasilske zajednice drav. banovine in starešina Vseslovanske gasilske zveze dr. Kodre.

14. avgusta dopoldne so se člani, ki so ostali v Ljubljani udeležili gasilskega kongresa v Unionski dvorani. Popoldne so si ogledali gasilsko razstavo, na kateri je imela četa svoj poseben oddelek. — Posebno pozornost v tem oddelku je vzbujal relief, ki služi našim gasilcem za strategične gasilske igre.

15. avgusta jih je sicer iznenadil dež, vendar so točno po programu nastopili na zbirališču v Erjavčevi ulici za mimohod. Ta je bil za eno uro preložen.

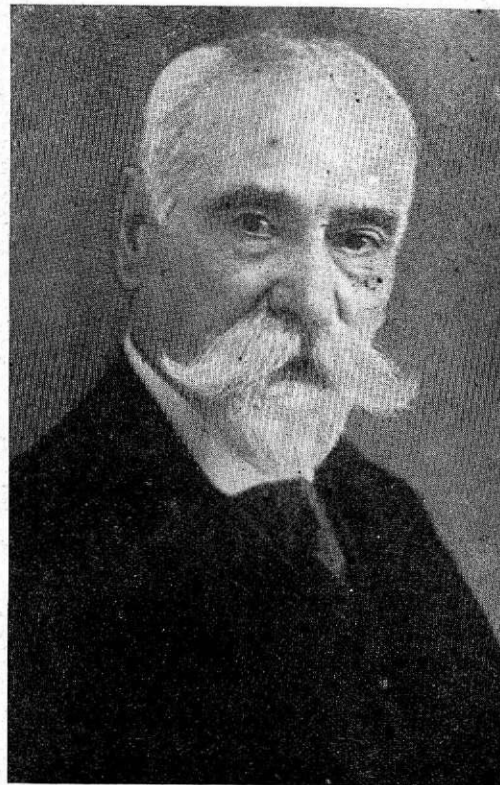
Res se je vreme kmalu popravilo. Sprevod in mimohod je v popolnosti uspel. Vod 26-tih mož je nastopil strumno — odlično. Takoj so gledalci opazili, da so to gasilci KID in jih navdušeno pozdravljali.

Popoldne pa so se člani udeležili velikega gasilskega nastopa na Stadionu. Z večernim vlakom pa so se vrnili domov zadovoljni, da so s svojo prisotnostjo na kongresu povzdignili ugled gasilske čete KID in da je njihova navzočnost bila opažena tudi iz najvišjega mesta.

Koliko pa ugleda uživa pri visokih gasilskih funkcionarjih poveljnik gasilske čete KID, g. dr. Luckmann Karol, naj pa bo omenjeno samo to, da je baš on bil odrejen za svetovalca delegaciji, ki je filmala gasilski kongres in ga tako ovekovečila.

Da je gasilska četa KID toliko uspešna, pa gre predvsem zahvala ravnateljstvu KID, ki je z odobrenjem plačanega dopusta omogočilo sodelovanje članom v tolikem številu ter je četa tako mogla nastopati samostojno.

45 let prokurist pri KID, 65 let nepretrgane uradniške službe Jožef Vilfan

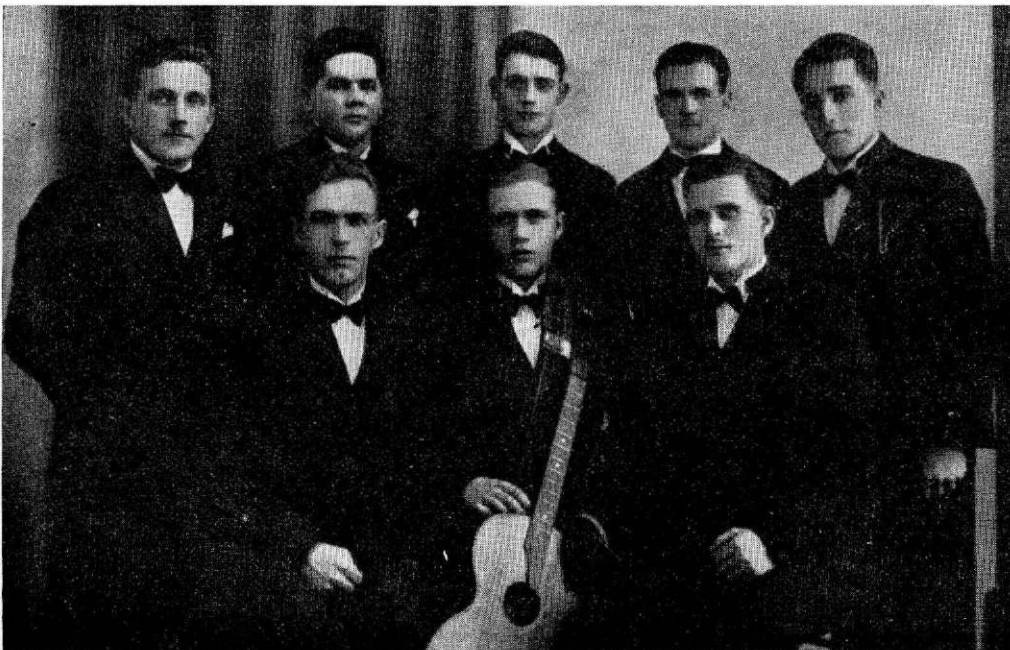
Jožef Vilfan

Pri svoji nečakinji, pisateljici Mariji Grošljevici v Ljubljani preživlja svojo visoko jesen gosp. Vilfan, mož, ki je deloval na vodstvenem mestu pri KID celih 45 let. Ves sedanji rod sodelavcev se spominja impozantne pojave prokurista in glavnega blagajnika Vilfana, ki je tekom polstoletnega delovanja dal v poslovanju KID svojstveni pečat marljivosti, reda in točnosti prvega nameščenca industrije.

Gosp. Jože Vilfan je bil rojen na Reki leta 1854., kjer je bil oče državni uradnik. (Oba roditelja sta iz škofjeloškega okraja.) Oče mu je umrl, ko je bil Jože star šele tri leta. Mati je sama skrbela za tri otroke brez vsake pokojnine. V Ljubljani je nato posecal poznano Mahrovo šolo ter kot njen absolvent leta 1871. nastopil službo pri »Parnem mlinu«, ki je stal v današnji Slomškovi ulici in ki je zvezan z ustanovitvijo KID. Ravnatelj parnega mlina je bil g. Carel Luckmann. Podjetje je zaposljevalo nekaj nad 30 delavcev. Mlin je bil tedaj že last KID. Na Jesenice se je preselil leta 1890. in tu ostal do svoje upokojitve.

Vkljub visoki starosti se prav rad spominja železarskih Jesenic. Ako pomislimo, da je bilo njegovo življenje polno računov in števil vseh 45 let na Jesenicah in prej 20 let v Ljubljani, je v tej častitljivi starosti najboljše ohranjen, saj je dal podatke za te vrste še sam. Obiski prijateljev z Jesenic so mu sončni dnevi.

Pozdrav z Jesenic z željo mirne in lepe življenjske jeseni!

Pevski zbor »Zora«, pevci gasilske čete KID

Več je vredno če enemu človeku delo in zaslužek oskrbiš kot pa če 100 aktov rešiš

Železarna Jesenice-Fužine leta 1937., ko so dogradili novi plavž

Iz fotoarhiva Smolej

ŠPORTNE IGRE. KID

bodo prirejene v soboto dne 9. in v nedeljo dne 10. septembra 1939. na stadionu KID (SK Bratstvo)

Kranjska industrijska družba namerava organizirati poleg zimskih smuških tekmovanj tudi poletne »športne igre KID«.

Prva taka prireditev se bo vršila v soboto dne 9. in v nedeljo dne 10. septembra 1939.

Sobota:

Ob 16 uri tek 3000 m in met krogla za člane; ob 16.15 skok v dalj z zaletom in met diska za člane; ob 16.30 nogometna tekma old-boy moštev obratov Jesenice-Javornik; ob 17.40 tek preko umetnih zaprek in skok v višino z zaletom za člane; ob 18. uri vlečenje vrvj med posadami posameznih obratov. — Med posameznimi točkami reproduciran koncert.

Nedelja:

Ob 8. uri predtek na 100 m; ob 8.20 met krogla in tek na 60 m za člane; ob 8.40 tek na 800 m; ob 8.50 met diska in skok v dalj z zaletom za člane; ob 9.10 troskok in start moštev za hitro hojo — Jesenice-Javornik-Poljane-Jesenice, s startom in ciljem na sportnem prostoru SK Bratstva; ob 9.20 finale na 100 m; ob 9.30 met kopja in skok s palico; ob 10.40 stafeta koles za dame (v slučaju zadostnih prijav); ob 11.30 prihod moštev hitre

hoje na cilj; ob 16. uri predtekma juniorjev KID : Kranj; ob 17.30 glavna tekma KID : Kranj; ob 9.40 tek na 400 m; ob 9.50 štafeta 4 × 100 m.

Določila.

Pravico nastopa imajo vsi sodelavci KID in ona mladina, katerih starši so zaposleni pri KID. Tekmovalci se dele v juniorje (do 18. leta) ter seniorje, ki se delijo v verificirane in neverificirane atlete. Tekmuje se po pravilih JLAZ. V hitri hoji tekmujejo moški po 3 člani + 1 rezerva. Vse aktivne atlete, zaposlene pri KID se naproša, da sodelujejo. Istotako se vabi tudi ostale tekmovalce k številni udeležbi. Vsak tekmovalec tekmuje na lastno odgovornost.

Prijave.

Prijave sprejemajo niže navedeni gospodje, in sicer:

1. Za plavž g. Svetlin Bernard, za Hrenovco g. Noč Franc. 2. Martinarna: Žnidar Emil, Bernard Jože in Culjkar Franc. 3. Apnenica: Florjančič Boris. 4. Strojni odd.: za električni odd.: Podlesnik; za mehanično del.: Marn Miran; za livarno, mizarno, tesarno: Marn Miran; za kotlarstvo: Šranc; za kotlarstvo II: Ručigaj Izidor. Žična valjarna: Grošel Anton, Kerstein Vinko. Hladnovaljarna in priključeni obrati: Vovk Pero, Župančič Uroš. 7. Cevalna: Činkovic Jože. 8. Opekarna: gđ. Frlanova. 9. Ekonomat: Špicar Miran. 10. Mezdni urad: Linhauer, Krušič. 11. Vajeniška šola: Pečan. 12. Glavna pisarna: Ogrin. 13. Konstrukcijski odd.: Čop Jaka. 14. Laboratorij: Hudrič Gregor. 15. Bolnica: Ažman Dra-

go. 16. Železniški odd.: Poženel Riko. 17. Kašta: Trojar. 18. Javornik I: Homovec. 19. Javornik II: Odlasek.

Imenovani vodje obratnih skupin bodo prejeli prijavne formularje, katere morajo najkasneje do 28. avgusta do 8. ure odposlati zanesljivo v pisarno plavža (na naslov D. Cerar).

Prijavnine ni. Vsak prijavljenec mora navesti ime, priimek, obrat kjer je zaposlen, oziroma kjer je zaposlen njegov oče, leto rojstva, v kateri panogi želi tekmovati in v kateri skupini.

Oprema in žrebanje.

Vsak tekmovalec naj se posluži za posamezne panoge onega inventarja, ki ga že ima. Moštvo za vlečenje vrvj se lahko poslužuje gojzeric. Žrebanje se vrši 29. avgusta ter se pravočasno objavi v »Tovarniškem vestniku«. Štartne številke se bodo razdelile vsakokrat pol ure pred nastopom.

Nagrade.

Število in oblika nagrad bo objavljena kasneje.

Športniki!

Pričnite s treningom. Športni prostor SK Bratstva vam je vsak dan na razpolago z vsemi napravami in orodjem. Poskrbite za odlično formo z kondicijskim treningom, tako da boste za tekme dobro pripravljeni in da bodo uspehi tem lepši. Točen datum tekmovanja bo objavljen naknadno.

Nogometiški starši old-boy moštvo naj se javijo takoj.

Kranjska industrijska družba.